

Foredrag i Oslo Militære Samfund

17. november 2003

ved

Kontreadmiral Jan Eirik Finseth

Generalinspektør for Sjøforsvaret

Status og utfordringer i Sjøforsvaret

Formann, Ærede Forsamling, kjære forsvarsvenner

Innledning

Først og fremst må jeg si hjertelig takk for invitasjonen til å komme hit å gi en oppdatering fra Sjøforsvaret, noe jeg har sett frem til av flere årsaker. Først og fremst er det en ære å få anledning til å adressere en forsamling med så mye fagmilitær kompetanse. Videre er vi akkurat nå i en fase av Forsvarets utvikling som gjør det spesielt interessant og utfordrende å gjøre opp status. Overgangen fra et lagerforsvar til et innsatsforsvar har vært – og er – en skikkelig hestekur. Jeg mener imidlertid at kuren allerede begynner å ta effekt. Det er klare tegn på at vi er på vei i riktig retning. For mange av de involverte oppleves det selvsagt som smertefullt. Flere og flere kommer imidlertid til den konklusjonen at vi har valgt eneste farbare vei.

For Sjøforsvarets del opplever jeg at vi allerede i dag leverer gode og etterspurte varer. Samtidig er det økonomiske bildet på lang sikt bekymrende for Forsvaret sett under ett. Denne utfordringen står vi samlet om å løse i Forsvarets øverste ledelse. Langsiktig økonomisk balanse er en forutsetning for å nå den kvaliteten som kreves for å kunne forbli et effektivt sikkerhetspolitisk verktøy i globaliseringens tidsalder. Dette tar vi på alvor også i Sjøforsvaret og det vil få konsekvenser for hvordan vi innretter vår virksomhet. Forsvaret er aller minst tjent med at vi har en portefølje som ikke kan trenes, øves, vedlikeholdes og moderniseres på skikkelig vis. Jeg oppfatter dette som en av hovedutfordringene i Forsvarssjefens Militærfaglige Utredning (MFU). Et arbeid Sjøforsvaret bidrar aktivt i og stiller seg fullt og helt bak.

Status

Internasjonale virksomhet

Det er selvsagt ikke mulig for meg å komme nærmere inn på innholdet i den militærfaglige utredningen nå, vi vet alle at den er i slutfasen og skal overleveres statsråden 8 desember. La meg derfor holde meg til temaet for foredraget, og starte med å "gjøre opp bestikket" for Sjøforsvarets del.

Vi har i løpet av de siste to årene hatt en rekordstor internasjonal deltakelse. Siden 11 september 2001 har Sjøforsvaret bidratt med Fregatter, MTBer, Mineryddere, Ubåter, Marinejegere og Minedykkere i ulike operasjoner i Middelhavet og Afghanistan. Noen av disse elementene har vært deployert mer eller mindre kontinuerlig i hele perioden – på rotasjonsbasis vel og merke. *Alle* Marinens flotiljer er blitt benyttet i kampen mot terror – *alle* strukturelementene i Marinen har vært etterspurt og deployert.

Tilbakemeldingene fra alle disse operasjonene er også utvetydig positive. UVBene har operert svært effektivt i farvann hvor andre ubåter kvier seg for å gå inn i på grunn av krevende dybde- og bunnforhold. De har levert helt essensiell etterretningsinformasjon, dekket viktige huller i overvåkingen av Middelhavet og bidratt vesentlig til å få kontroll med det vi kan kalle uønsket aktivitet i området.

MTBene som har eskortert allierte forsyningsfartøyer gjennom Gibraltar-stredet har også mottatt svært gode tilbakemeldinger. Det viser seg at denne type kapasiteter med sin manøvrerbarhet og reaksjonsevne var et meget fleksibelt verktøy i denne type operasjoner.

Active Endeavour operasjonen i Gibraltar stredet var for øvrig et glitrende eksempel på en multinasjonal, fellesoperativ og nettverksbasert operasjon. Her hadde vi Norske Hauk klasser sammen med danske Flyvefisken klasser, portugisiske maritime patruljefly, en spansk destroyer og amerikanske Marines (for bording og force protection) i tett integrasjon. Alle enhetene opererte med samme taktiske datalink og samme sanntidsbilde som ble foret rett inn i NATOs KKI systemer fra dag én. I dag har tyske MTBer overtatt stafettpinnen i dette strategisk viktige området.

Dette var bare et par eksempler. Jeg kunne fortsatt med minerydderfartøyene som har scoret høyt på operative evalueringer i MCM Force North (NATOs stående minerydderstyrke), Marinejegerne og minedykkerne som har levert oppsiktsvekkende gode resultater på det stedet i verden som kanskje ligger lengst unna saltvann.

Det er også verd å merke seg at disse deployeringene skjer uten store ekstra kostnader. Seks måneders oppdrag i middelhavet for en MTB skvadron beløper seg til om lag 25 millioner i ekstrakostnader i forhold til operasjoner i hjemlige farvann. Vi hadde for øvrig ikke kommet i mål med alle oppdragene uten en helt utrolig stå-på vilje og fleksibilitet fra personellet. Det er en liten marine, og ofte de samme folkene som må stå frem og ta ansvar gang på gang. I tillegg har vi klare indikasjoner på at det faglige nivået på de folkene vi sender ut er høyt. Vi utmerker oss til stadighet med høy kvalitet i internasjonale sammenhenger, både i staber og på sjøen.

Maritime styrker er til en viss grad **deployerbare av natur**. De bringer med seg effektorer, sensorer, samband, KKI, forpleining osv på egen kjøll. La meg benytte ULA klassen igjen til å illustrere dette. *8. Januar 2002 var KNM Uthaug på rutinemessig fjordpatrulje da de fikk ordre om å returnere til Haakonsværn umiddelbart for å bli utrustet til operasjoner i Middelhavet. Etter under 24 timer til kai ved basen startet transitten til Middelhavet og "Operation Active Endeavour". Under operasjonene hadde de et havneopphold i Tyrkia for etterforsyning og vedlikehold hvor fartøyet ble kalt ut to dager før tiden på et ekstraordinært oppdrag. Etter tre timer var de på vei ut og ble i operasjonsområdet i 30 dager. Hvor mange kampavdelinger drar i striden på 3 timers varsel og opererer kontinuerlig i en måned uten etterforsyninger?*

Jeg mener altså at det er en relativt takknemlig jobb å gjøre maritime styrker deployerbare. Som sagt, dette ligger i vår natur. La meg også med en gang understreke at vi har en lang vei å gå før vi har optimalisert Marinen for internasjonale oppdrag, blant annet når det gjelder logistikk, personell og bemanning, noe jeg har tenkt å komme behørig tilbake til litt senere i foredraget.

Fremtidsrettet utvikling

Først vil jeg imidlertid si noe om den utviklingen vi er inne i nasjonalt og internasjonalt som gjør at våre maritime kapasiteter er så etterspurte. Det norske Sjøforsvaret er i dag ledende på et helt sentralt område i moderne krigføring. Dette dreier seg om maritime operasjoner i kystnære farvann.

Hva er så spesielt ved operasjoner i kystsonen? Vel, faktum er at alle land det er naturlig å se på – som for eksempel den amerikanske, den britiske, nederlandske, danske og tyske marine er på full fart i den retningen Sjøforsvaret allerede har staket ut. Er det noe område som kan gjøre Norges fremtidige forsvar **internasjonalt relevant**, så er det nettopp å videreutvikle våre kapasiteter i kystnære operasjoner. I tillegg vet vi at evnen til å etablere kontroll på kysten er en **nasjonal nødvendighet** – en relativt konstant faktor som kan trekkes flere hundre år tilbake og trolig like mange år frem i tid.

Alle militære operasjoner innebærer i dag at man må håndtere overgangen mellom hav og land. Det finnes ingen utfordringer på det åpne havet lenger. Tiden hvor store flåter møttes på havet for å nedkjempe hverandre er over.

Det er altså en oppsiktsvekkende konsensus om at de maritime militære utfordringene finnes i kystsonen. Det åpne havet behersker vi, det er når vi nærmer oss kysten – ”*the dangerous littorals*” – utfordringene står i kø. Dette synes å være oppfatningen hos alle våre prioriterte samarbeidspartnere. Denne erkjennelsen er av generell karakter og knyttet til de iboende fysiske rammebetingelser kampfartøyer må håndtere i et så komplekst miljø.

Utstrekningen til ”the Littorals” er gjerne knyttet til våpenrekkevidder; så langt ut over havet man kan nå med landbaserte våpen, og så langt innover land man kan nå med fartøysbaserte våpen. I denne sonen blir alt vanskeligere. Topografiske, hydrografiske og demografiske forhold kompliserer bruk av sensorer, våpen og sambandsmidler. I tillegg er dette et miljø som favoriserer asymmetriske trusler. Til løsning av ”det littorale dilemma” kreves derfor andre våpen og sensorer enn det man benytter på det åpne hav. I tillegg kreves det kompetanse og erfaring i å håndtere dette miljøet. Sjøforsvaret har plattformene, våpnene og kompetansen til å være ledende i denne utviklingen.

-Og vi **er** ledende i utviklingen. En eksperimentell taktikk for det som kalles ”Access Operations” utgis i NATO i disse dager. Den beskriver kommando kontroll, understøttelse, bildeoppbygging, sensor og våpenbruk i denne typen operasjoner.

Vi har et tett og nært samarbeid på en rekke områder med våre allierte i USA, Storbritannia, Nederland, Danmark og Tyskland. Vi har regelmessige møter med erfaringsutveksling og flere ulike samarbeidsfora, vi har samøvelser og vi har utvekslingsprogrammer. Ikke minst jobber vi tett sammen om taktikkutviklingen – og Norge er en vesentlig bidragsyter.

Sjøforsvarets bidrag til løsning av ”det littorale dilemma” er en alliansetilpasset nisje som er nasjonalt nødvendig og internasjonalt høyaktuell. En bevisst satsning på konsepter som kan løse allierte og nasjonale sikkerhetsutfordringer i kystnære maritime operasjoner er en forutsetning for et tidsriktig, alliansetilpasset og relevant Forsvar.

Det er viktig å understreke at dette ikke dreier seg kun om MTBer eller kystjegere. Fregatter med AU-helikoptere, Mineryddere, undervannsbåter, spesialstyrker og ikke minst luftstridskrefter har sin helt naturlige plass i dette bildet. Dette dreier seg først og fremst om Sjøforsvarets og Forsvarets fremtidige innretning, og om konsepter som innbefatter flere strukturelementer og forsvarsgrener. Helhetlige konsepter hvor overflate, luft og undervannsenheter benyttes samlet. Når det er sagt, så er hva vi kan kalle ”the extreme littorals”, selve overgangen mellom land og hav, noe vi er spesielt egnet til. Dette ser våre samarbeidspartnere.

Like viktig er det å understreke at dette ikke dreier seg om en rendyrking av internasjonale behov og oppgaver på bekostning av de nasjonale. Utfordringene knyttet til å kontrollere kystnære områder er like viktig nasjonalt. Majoriteten av nasjonens verdiskapning er knyttet til ressursene i havet og ilandføringen av disse, samt skipsfart og havneområder. Dette kan bare løses på en troverdig måte ved at vi utvikler gode konsepter for kontroll og beskyttelse. Jeg ser for meg at Sjøforsvaret, Luftforsvaret og til dels Heimevernet vil stå sentralt her.

Den reduserte trusselen mot vårt landterritorium, den økte betydningen av kontinentalsokkelen og kysten, samt den internasjonale utvikling peker etter mitt skjønn i samme retning. Retningen består i å utvikle et sett med konsepter og taktikker samt en styrkestruktur for å kontrollere kystnære områder, overgangen mellom sjø og land. Dette er et fellesoperativt anliggende og innbefatter som sagt også andre forsvarsgrener. Vi må kunne utnytte dette rommet for å manøvrere, beskytte og ramme for det er her vi har mulighet til å gi et substansielt bidrag internasjonalt. Disse tankene må ligge til grunn for diskusjoner om fremtidige strukturalternativer.

Nasjonale forhold

La oss nå ta en titt på Sjøforsvarets organisasjon her hjemme på berget. Den har gjennomgått svært store endringer de senere år. Vi har lagt ned 7 Sjøforsvarsdistrikter, 5 orlogstasjoner og hele det stasjonære kystartilleriet. Det har vært en knallhard fokus på støttevirksomheten i den hensikt å vri ressursene over mot den spisse ende - en naturlig følge av at vi har gått fra et mobiliseringsforsvar og over til et innsatsforsvar. Vi har bygget opp en kompaktbase i Bergen hvor størsteparten av aktiviteten er konsentrert og hvor vi har mulighet for effektiv trening og utdanning.

Jeg tror imidlertid ikke vi har funnet den endelige løsningen for base- og støttestrukturen, spesielt i Nord Norge. Løsningene må vi finne i et kunde-leverandør forhold med Forsvarets Logistikkorganisasjon. Jeg vil ikke gå noe mer i detalj på dette, fordi det ville være å forskuttere den Militærfaglige Utredningen som er like rundt hjørnet.

GIS sin organisasjon er også vesentlig endret. Kontrollspennet er redusert, og jeg har nå kun tre sjefer på nivået under meg. Dette er Kysteskadren (eller flåten og de operative avdelingene) og Kystvakten som de to spisse endene. I tillegg kommer Sjøforsvarets skoler som inkluderer utdannings- og kompetansesenter for maritim krigføring og all utdanningsvirksomheten i Sjøforsvaret. Dette er en oversiktlig og ryddig organisasjon som synliggjør ansvar og myndighet på en god måte. Vi benytter i stor grad mål og rammestyrt og dette er en organisasjon som legger til rette for det. Jeg er opptatt av at vi i fredstid har en kultur som gjennomsyres av frihet under ansvar. At vi praktiserer oppdragtaktikk, også i den administrative hverdagen er helt nødvendig for at dette skal fungere i krig.

Kort om flotiljene:

La meg raskt knytte noen kommentarer til de ulike flotiljene og fartøystypene. Oslo klasse fregatter er nå på overtid for utfasing. Hyppige driftsavbrudd og tekniske problemer er en del av hverdagen. Det er allikevel helt nødvendig å seile disse fartøyene frem til Fridtjof Nansen klassen står klar, noe annet ville være destruktivt for kompetansesituasjonen og vår evne til å fase inn de nye fartøyene. Fregattene har vært en grunnstein i vår internasjonale deltakelse helt siden etableringen av STANAVFORLANT i 1968. KNM Narvik er også planlagt å inngå i styrken fra og med mars neste år. Vi er imidlertid forberedt på at det kan bli tynt med fregatt deltakelse i de årene som gjenstår for Oslo klassen. Kompetanseoppbygging og sikkerhet vil veie tyngst i disse vurderingene.

Jeg har ikke anledning til å gå i dybden på Nansen- prosjektet i denne sammenheng. Dette er Forsvarets største anskaffelsesprosjekt gjennom tidene og et skikkelig nasjonalt løft. Prosjektet er i rute og vi nærmer oss sjøsettingen i Mai neste år. Det begynner å ligne et fartøy som ligger på beddingen i Ferrol. Litt avhengig av hvordan man summerer kan man si at dette prosjektet er større en Hovedflyplass og et Lillehammer OL til sammen. Planene for overtakelse, innfasing og operativ evaluering er så godt som klar, og vil være et løft som hele Forsvaret skal bære samlet.

Mens Oslo klassen sliter med elde har ULA klassen kommet inn og gitt et helt avgjørende bidrag i Operasjon Active Endeavour. ULA klassen skal igjennom en del oppgraderinger, spesielt med tanke på kommando, kontroll og informasjonssystemene og på sambandssiden. Den vil bli utstyrt med satellittkommunikasjon og få økt interoperabilitet. I tillegg er vi i ferd med å tropikaliserer disse båtene – installere kjølesystemer – slik at de vil operere effektivt i tropiske strøk til alle årstider. ULA klassen vil ha en levetid frem i mot 2020.

Minevåpenet er et våpen i stor utvikling. Jeg vil si det så sterkt som at vi har NATOs beste minerydderfartøyer. Alle resultater fra tester og operasjoner i alliert regi tilsier det. Det pågår også et meget fremtidsrettet utviklingsarbeid med bruk av såkalte UUV, Unmanned Underwater Vehicles. Huginsystemet som er under utvikling i samarbeid med KDA og FFI kan kartlegge store områder og opererer uavhengig i opptil 24 timer. Det knytter seg stor interesse til dette arbeidet som har kommet langt, og som allerede har gitt gode resultater. La meg også legge til at vi har en minedykkerkommando av meget høy kvalitet som er en nasjonal ressurs innenfor sitt fagområde.

På nyåret vil alle 14 Hauk klasse MTBer være ferdig oppdatert. Disse fartøyene har fått en vesentlig oppgradert sensor og KKI pakke og går nå under betegnelsen "super-hauk". Hvor mange av våre 14 Hauk klasser vi kommer til å seile fremover avhenger av en rekke forhold. Båtene er helt essensielle for styrkeproduksjon og kompetansearbeidet mot Fridtjof Nansen og Skjold. Vi skal heller ikke glemme at Båtene som nylig er oppgradert for over en milliard har en betydelig egenverdi, og gir et vesentlig bidrag i littorale operasjoner.

Kystjegerkommandoen har også vært i stor utvikling siden den ble etablert. Vi har gått i retning av en mindre og mer profesjonell styrke. Kapasitetene som KJK representerer er helt unike og svært etterspurte internasjonalt. I en tid hvor alle maritime styrker innrettes mot en påvirkning av situasjonen på land trenger vi et "operasjonelt lim". KJKs styrke er ikke bare våpnene de bærer med seg, men vel så mye deres evne til å lede ild fra et stort spekter av land, luft og sjøstyrker. Leverandører av etterretningsinformasjon, sann tids bilde og måldata i kystsonen er nødvendig for å kunne dra full nytte av de investeringene vi gjør. Jeg tenker da blant annet på NSM.

Marinejegerkommandoen er en prioritert avdeling i vekst. Den øker nå i volum uten at det går på bekostning av kvaliteten. Marinejegerne er en særdeles spiss ende av Sjøforsvaret. Vi har maritime spesialstyrker av meget høy standard og jeg er opptatt av at vi fortsetter å rendyrke den maritime egenarten til denne avdelingen. Jeg har fulgt marinejegerne på nært hold, blant annet under oppdraget de fullførte for kort tid tilbake. Alle i Forsvaret og Sjøforsvaret har grunn til å være stolte av disse gutta. De har en profesjonalitet i sin tilnærming til tjenesten som er enestående.

Jeg vil også nevne at vi er i ferd med å oppgradere sanitetstjenesten betydelig, også her med et klar operativt fokus. Saniteten i Sjøforsvaret ble i år en avdeling i Kysteskadren for å sikre den nære tilknytning til det operative miljøet. Både utstyr, øving og organisasjon tilpasses og optimaliseres for støtte til Forsvarets Innsatsstyrker/Sjø.

Utfordringer

Status i Sjøforsvaret er med andre ord relativt god. Allikevel er vi ikke fornøyd. Vi flyter på et høyt faglig nivå og gode ferdigheter opparbeidet under den kalde krigen. Vi ser samtidig at nytenkningen, oppfinnsomheten og eksperimenteringen har måttet vike plass for organisasjonsutvikling og omstilling. Taktikk, teknikk og prosedyrer er ikke oppdatert i tilstrekkelig grad i løpet av de siste årene. Vi skal derfor finne tilbake til et tydelig operativt fokus i alt vi foretar oss. Vi har heller ikke fått på plass et operativt logistikkapparat tilpasset vår nye hverdag, og her er det mye som gjenstår. I tillegg må nevnes store utfordringer på personell og kompetansesiden for å tilpasse oss et system med deployeringer og internasjonale oppdrag. Derfor er vi ikke fornøyd. Min utfordring er å bringe Marinen opp på et høyere operativt nivå med de samme eller i verste fall strammere budsjettammer.

Stikkordet er transformasjon og fornyelse. Skal vi kunne holde et høyt operativt nivå og forbli relevante så må en del av våre oppgaver løses på grunnleggende nye måter.

-Personell, profesjonalisering, kompetanse

Marinens folk har løst – og fortsetter å løse – internasjonale oppdrag på en utmerket måte. Allikevel er vi nødt til å se med helt nye øyne på hvordan vi bemanner fartøyene. Vi har en liten Marine og det er ofte de samme folkene som reiser ut hele tiden. Eller de kommer hjem fra seks måneder ute og reiser rett videre på øvelser i Nord Norge eller andre steder. Vi er avhengig av å tiltrekke oss de beste og da må vi legge til rette for et liv utenom Forsvaret. På sett og vis beveger vi oss i motsatt retning av utviklingen i det øvrige samfunnet når vi krever at unge, gjerne nybakte foreldre, skal påta seg å reise til fjerne himmelstrøk på kort varsel. Dette lar seg imidlertid løse ved å legge om øvingsmønsteret og lage tre- til fireårs planer hvor hver enkelt har et avklart forhold til når han eller hun står i beredskap. Vi må se på løsninger hvor vi for enkelte av fartøystypene har flere besetninger enn vi har fartøyer, og på alle måter søke å skape en forutsigbar tilværelse for den enkelte og hans familie.

Jeg opplever også at vi ikke er i mål med lovreguleringen og avtaleverket som knytter seg til internasjonale operasjoner. Dagens avtaleverk er beregnet på gårdsdagens Forsvar hvor det å reise ut tilhørte unntakene. Følgen er at et fartøy kan seile av gårde på en øvelse i oppkjøringen til deployeringen, deretter inngå i en stående styrke som så blir engasjert i en operasjon før den returnerer til Norge. I denne perioden har besetningen hatt fire ulike avlønningssystemer å forholde seg til. Perioden hvor fartøyet er i skarpe operasjoner er ofte den perioden hvor lønnen er lavest. Vi har et ullent og uoversiktlig avtaleverk som ble fremforhandlet under andre forhold, **og dette må vi rydde opp i**. Deployeringer skal være en naturlig del av tilværelsen for fremtidens offiserer. Avtaleverket skal være oversiktlig og folk skal ha godt betalt når de er i skarpe oppdrag på vegne av nasjonen.

At vi må gå i retning av økt profesjonalisering gir seg selv. Det vil bli stilt store krav til de som ønsker å være med i fremtidens marine, både på enkeltmannsnivå og fartøys/avdelingsnivå. En liten og strømlinjeformet organisasjon har begrenset rom for gratispassasjerer, men dette vil også være med på å heve status på tjenesten og gjøre oss attraktive for de som vil noe. Moderne fartøyer og våpensystemer krever høy kompetanse og mindre håndkraft enn tidligere.

Microchipen er oppfunnet og kan ikke "nedfinnes"/"nedoppfinnes" for å imøtekomme et vernepliktssystem etter Napoleonsk modell. Erfaring og grundig fagmilitær kompetanse er en forutsetning i moderne høyteknologiske operasjoner. Skal man eksempelvis bygge et fartøy i dag vil dette leveres med moderne brosystemer og navigasjonsutstyr.

Her er manuelt kartarbeid, bestikk, posisjonering og til og med roret overlatt til computere og autopiloter. Økt grad av profesjonalisering og høyt kompetansenivå vil også være en forutsetning for å forbli en interessant samarbeidspartner for de vi ønsker å samarbeide med.

-Personell, rekruttering, offisersrollen

Vi er helt avhengige av å rekruttere det rette personellet i årene som kommer. Jeg vil påstå at offisersyrket er et helt spesielt yrkesvalg som det ikke nytter å gå halvhjertet inn i. Vi setter derfor et spesielt fokus på offisersrollen. Sjøkrigsskolen er både nytenkende og moderne i sin lederutdanning med individuell oppfølging på områder som holdninger, etikk og sosiale ferdigheter. At vi setter spesiell fokus på moralsk ansvar og etikk er helt i tråd med samfunnsutviklingen, og de krav som i dag settes til offiseren. Nye operasjonsområder og nærkontakt med fremmede kulturer understreker bare behovet for reflekterte befalingsmenn.

Vi i Sjøforsvaret er for øvrig ikke fornøyd med utviklingen når det gjelder rekrutteringen av kvinner. Det vil si, vi er svært fornøyd med de som har valgt å tjenestegjøre hos oss, men vi ønsker oss mange flere! Vi er utålmodige og vi skal være nytenkende og kreative for å finne gode løsninger. Løsninger som gjør det mer attraktivt og enklere for kvinner å starte en karriere i Sjøforsvaret – og ikke minst fortsette utover den grunnleggende utdanningen og tjenesten.

-Personell, ta vare på

Internasjonalisering av virksomheten krever en økt innsats på støtteapparatet rundt den enkelte medarbeideren. Jeg er av den oppfatning at vi har et klart moralsk og etisk ansvar for de vi sender ut i nasjonens tjeneste. Vi må ikke skape en ny generasjon krigsseilere. Når vi får skader eller tap i skarpe operasjoner vil den enkelte og samfunnet for øvrig forvente at vi tar hånd om dette på en skikkelig måte.

Sjøforsvaret har gjort to viktige grep for å håndtere dette. For det første har vi Sjøforsvarets støttegruppe som er team bestående av både leger, psykologer og prester. Disse er med på å forberede folk før de reiser ut, hele den mentale og praktiske prosessen fra snømåking til skriving av testamente. Hver enkelt blir kontrollert grundig både mentalt og fysisk før deployering. Legen og presten som er med under oppdraget utgår fra denne gruppen for å skape kontinuitet. Hele støttelaget står i beredskap for eventuelle situasjoner underveis, og tar i mot folkene etter avsluttet oppdrag. Der følger ny oppfølging, tester og så videre.

Det andre viktige momentet er etableringen av et helsesenter på Haakonsværn som har et helhetlig ansvar for alt personellet ved operative avdelinger og deres familier. Det er helt sentralt for å skape trygghet og sikkerhet – og derav beredskap til å reise ut. Sjøforsvaret opplever at vi ligger noe foran utviklingen i Forsvarets Sanitet på dette området, og noen synes kanskje at vi tøyer grensene. Det er jeg imidlertid helt komfortabel med, for dette er et viktig område og en naturlig konsekvens av de beslutninger som er tatt rundt internasjonal deltakelse.

-effektiv øving og trening

Marinen vil i fremtiden måtte konsentrere mer av sin øvingsvirksomhet rundt hovedbasen på Vestlandet. Oppøving av grunnleggende ferdigheter må gjøres mer effektivt enn i dag. Derfor er vi avhengig av nærhet til vårt maritime kompetansesenter hvor taktikkutviklingen foregår, og hvor øvelser kan analyseres. Det er også i Bergensområdet vi finner våre simulatorer som må utnyttes i større grad og på en mer målrettet måte. Vi er avhengig av å kunne justere operasjonskonsepter, taktikk og stridsteknikk hurtigere. Dette kan bare skje i et tett samvirke med et maritim kompetansesenter hvor øvelsene er målrettet og resultatene blir analysert. War gaming og samkjøring av flere fartøyer og avdelinger i simulator må skje i forkant av øvelser for å øke utbyttet.

Fartøyer må øve *sammen*. Ulike fartøystyper må samkjøres, og vi må øve med våre allierte og prioriterte samarbeidspartnere. Disse finner vi i Nordsjøbassenget, i Skagerrak og i Britiske farvann. Dette er arenaen for utvikling av fremtidens maritime konsepter, som altså primært dreier seg om ulike former for kystnære operasjoner. Når vi seiler til Nord-Norge for å øve må det være som en fartøysgruppe som får et felles utbytte av øvelsen og for fellesøvelser med andre forsvarsgrener. Dette forhindrer selvsagt ikke at Marinen deployerer til Nordlige farvann for suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. Prinsipielt er det liten forskjell mellom å deployere til Finnmark eller til Gibraltar. Kvaliteten på styrkene som blir gjort tilgjengelig skal være høy uansett, så er det opp til politiske myndigheter å prioritere innsatsområdet. En større grad av ryddighet med hensyn til å melde fartøyer klar for oppdrag, nasjonalt og internasjonalt vil også synliggjøre konsekvenser bedre, og gjøre oppgaven med å prioritere enklere for besluttsende myndigheter.

-realistisk øving

En av hovedårsakene til at vi må endre seilingsmønster og øve mer kosteffektivt er behovet for realistisk øving og skarpe våpenøvelser. Utfordringen er at kostnaden ved å skyte moderne våpen skarpt er sterkt økende, men her har vi altså ikke noe valg. I perioder av Sjøforsvarets historie har våpenøvelser vært en salderingspost og resultatet av dette var nedslående. Det er mulig det kunne forsvares i en tid hvor Forsvarets viktigste oppgave var avskrekking, skjønt jeg tviler sterkt på det også. I dag er det i alle fall helt uaktuelt å sende fartøyer ut i oppdrag uten at de har et tillitsfullt forhold til sine egne våpen.

-Nordområdene/fredsoperative oppgaver/tilstedeværelse

Samtidig som det internasjonale opptar oss, merker vi en stadig økende fokus på våre egne havområder, og Nordområdet i særdeleshet. Et nytt strategisk område er i ferd med å dukke opp når Russland nå åpner slusene for oljeeksport fra Sibir, med utskipping langs norskekysten. For det første har vi miljøfaren forbundet med denne transporten. En ulykke med en av de større råoljetankerne vil kunne asfaltere norskekysten fra Tromsø til Kristiansund. Vi må trolig forberede oss på at aktiviteten i havområdene bare vil øke i årene fremover. Det er enorme ressurser både på norsk og russisk side som i dag ikke er utnyttet.

Men denne økte strategiske og økonomiske betydningen av områdene i nord – både som ressurskilde og som transportvei – kan også få andre følger for norsk sikkerhet. Vil behovet for en stabil ressurstillgang og felles økonomisk interesse forene russiske, amerikanske og norske interesser på en helt ny måte? Eller vil kampen om ressursene tilspisses? Jeg registrerer med interesse debatten som pågår i ulike fora, og skal ikke forsøke å konkludere den, men snarere slå fast at utviklingen i nord er meget interessant, og at dette vil få følger for Forsvarets og Sjøforsvarets innretning

Samtidig som vi er deployert i et spekter av internasjonale operasjoner har vi altså en økende maritim sikkerhetsutfordring på hjemmebane. I utviklingen av fremtidens maritime kapasiteter er det viktig å ha begge disse utfordringene med seg. Vi skal utvikle kapasiteter som **både** er relevante internasjonalt, **og** som kan gi et effektivt bidrag til nasjonal sikkerhet.

-Logistikk

Logistikk er et annet område hvor vi har en lang vei å gå. De deployeringene vi har lagt bak oss de siste årene har gått bra og de har vært gjennomført med en relativt beskjeden ressursbruk, men logistikkstøtten har i hovedsak basert seg på kreative løsninger fra grunnplanet. Verksteds- forsynings og utstyrscontainere har blitt kjøpt inn og tatt i bruk på avdelingsnivå. Fordelen med en slik bottom-up løsning er at brukeren til en stor grad får akkurat det han ønsker seg.

Troverdig og vedvarende logistikk fordrer imidlertid en helt annen tilnærming, og her har vi en lang vei å gå. Ressursene vi så langt har benyttet på baser og fasiliteter langs kysten må nå benyttes annerledes. *All logistikk må på kjøp*. Det finnes ikke noe alternativ til dette. Logistikken må være der vi opererer. Det er kun en begrenset kjernevirksomhet som bør være landbasert og vi må se oss om etter kreative driftsløsninger for å flytte mest mulig om bord i logistikkfartøyer. Jeg kommer ikke til å betale ett øre i ventelønn til de elementer av FLO som holder til på holmer og nes langs kysten uten at jeg har et reelt behov for de tjenestene de kan levere. Vi må hele tiden lete med lupe i støttevirksomheten og sørge for at vi kanalisere mest mulig midler i retning av fartøyene og avdelingene. Den beste hjelpen jeg kan gi til FLO i denne sammenheng er å være en krevende kunde.

Det jeg har vært inne på så langt henger nøye sammen. Økt fagmilitær kompetanse og større krav til personellet er en forutsetning for å kunne effektivisere oppøvingen. Som en følge av endret øvings- og seilingsmønster vil vi kunne frigjøre midler til skarpe skyteøvelser og samtidig gjøre tilværelsen mer forutsigbar for den enkelte. I denne sammenheng må vi også se en økt bruk av våre simulatorer, war-gaming og taktiske spill, samt en generell satsning på eksperimentering, utvikling av nye taktikker og konsepter for å møte nye trusler og oppgaver.

-Kystvakten

La meg mot slutten av dette foredraget vie Kystvakten spesiell oppmerksomhet. Kystvakten er en særdeles viktig nasjonal ressurs, og den største eieren av tilstedeværelsesbegrepet. Når det fokuseres på Sjøforsvarets tilstedeværelse i nordområdene har vi en tendens til å glemme Kystvakten som løser maritime fredsoperative oppgaver i hjemlige farvann hver dag.

Utfordringene knyttet til ressurskontroll, myndighetsutøvelse og jurisdiksjon er åpenbart økende. I tillegg kommer andre oppgaver innenfor et utvidet sikkerhetsbegrep som miljøberedskap og redningstjeneste. Det har vært spesiell fokus på slepebåtberedskap i forbindelse med økende oljetransport langs kysten. Dette er en oppgave hvor Kystvakten bidrar sterkt, men hvor Kystverket faktisk har det overordnede ansvaret.

La meg i den sammenheng vise dere et bilde av det siste tilskuddet i Kystvakt-flåten. KV Nordmann Trym heiste kommando 17 oktober, og er et meget viktig tilskudd til slepebåtberedskapen når vi nå går inn i vintermånedene.

Kystvakten har et helt særegent godt forhold til fiskeflåten og kystbefolkningen. Gjennom langsiktig tillitsvekkende arbeid har vi opparbeidet et unikt forhold til de som bruker havet. Kystvakten er både kontrollør og samaritan og oppfattes som en meget seriøs bidragsyter til både sikkerheten og ikke minst et forsvarlig ressursuttak.

En av hovedutfordringene når vi har ulykker og kriser langs kysten er det store antallet aktører. Det er minst 5 departementer og enda flere etater som har et ansvar for aktiviteten til sjøs og det er definitivt rom for større samordning og klarere ansvarsforhold. Dette har fått noen til å se på den amerikanske kystvaktmodellen. US Coast Guard er som kjent en selvstendig organisasjon med helhetlig ansvar innenfor myndighetsutøvelse, overvåkning, toll, redningstjeneste, radiokommunikasjon bare for å nevne noe. En slik modell forutsetter imidlertid et visst volum. Det er min påstand at ingen kan drive en norsk kystvakt mer effektivt enn Forsvaret. 92,5% av Kystvaktens ressurser kanaliseres direkte inn i produksjonen av patruljedøgn, mens en svært liten del går til administrasjon. Dette er en følge av synergieffekter ved å inngå i Sjøforsvaret. Utdanning, understøttelse og anskaffelser skjer ved hjelp av det apparatet vi allerede har i Forsvaret. En Kystvakt må for eksempel ha sanksjonsmidler, og hvem er best egnet til å lære opp artillerister, om ikke Forsvaret. Kystvakten vil i tiden fremover ha et forsterket fokus på sjømilitære oppgaver og et økt samvirke med Kysteskadren – dette skal prioriteres.

En av de store utfordringene vi jobber med i øyeblikket er radarproblematikken på de oppgraderte Nordkapp klassene og KV Svalbard. De nye radarene tilfredstiller rett og slett ikke de kravene vi stiller til sikre helikopteroperasjoner i de krevende forholdene som Nord Atlanteren har å by på. Hva som har gått galt i anskaffelsesproblematikken, er selvsagt interessant. Nå har vi imidlertid mest fokus på å finne brukbare interimløsninger som gjør at vi kan komme skikkelig i gang med flygingen. I dag flyr vi kun på dagtid og i gode værforhold. Det jobbes og eksperimenteres blant annet med ulike løsninger for å skjerme radarene mot uønskede sjøekko. Reduksjonen i antall flytimer har store følger for vår evne til å drive effektiv overvåkning og kontroll, men det har også negative konsekvenser for et lite og sårbart kompetansemiljø.

Avslutning/Oppsummering

Jeg vil avslutte der med å si at status i Sjøforsvaret er god samtidig som utfordringene er store. En del av de organisatoriske grepene er gjort, men vi har ikke tatt ut hele rasjonaliseringspotensialet. Det vil bli en fortsatt fokus på ikke-operativ virksomhet i tiden fremover og Forsvarssjefens Militærfaglige Utredning vil gi mange av svarene her. Jeg opplever en prioritering av de maritime problemstillinger, samtidig som det er viktig å ha fokus på helheten i Forsvaret. Jeg er trygg på at vi skal komme gjennom hestekuren som et effektivt, relevant og fleksibelt Sjøforsvar. Det skal vi gjøre ved å ha en klar operativ fokus i all vår virksomhet; kompetanseoppbygging, trening og øving.

Vi skal akselerere utviklingen i retning av en deployerbar, gripbar og interoperabel Marine som er like klar for innsats langs norskekysten og i havområdene som i Middelhavet eller andre steder hvor norsk sikkerhet skal ivaretas. Deretter tror jeg vi må være forberedt på kontinuerlige forbedringstiltak, omstilling og tilpasning til et skiftende sikkerhetspolitisk bilde i årene fremover. Vår faste målsetning må være å fortsette og utvikle maritime kapasiteter for kystnære operasjoner. Her ligger nøkkelen til all fremtidig utvikling internasjonalt og nasjonalt.

Jeg er ikke i tvil om at vi skal komme igjennom utfordringene med hodet over vannet. Når vi kommer styrket ut av omstillingen vil det først og fremst være på grunn av det særdeles dyktige personellet som til sammen utgjør Sjøforsvaret. Jeg blir daglig oppmuntret av å se iveren, engasjementet og stå-på humøret som våre folk utviser. Dette imponerer meg!

Takk for oppmerksomheten